

KICHIK BIZNES FAOLIYATINING BARQAROR RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI IQTISODIY OMILLAR

Qo'qon universiteti Andijon filiali mustaqil izlanuvchisi

Jurayeva Mokhinur Akhmadjon qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada kichik biznes faoliyatining barqaror rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy iqtisodiy omillar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda kichik biznes subyektlarining bozor sharoitlariga moslashuvi, moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlari hamda tadbirkorlik muhitining roli ochib beriladi. Maqolada muallifning mustaqil tahlillari asosida xulosalar shakllantirilib, kichik biznesni rivojlantirishga doir amaliy takliflar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, tadbirkorlik, iqtisodiy omillar, barqaror rivojlanish, bozor munosabatlari.

Kirish: Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik zamonaviy bozor iqtisodiyotining ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu sektor iqtisodiy faollikni oshirish, aholi bandligini ta'minlash, daromad manbalarini kengaytirish hamda raqobat muhitini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, kichik biznes subyektlari yirik korxonalarga nisbatan bozor o'zgarishlariga tez moslashish qobiliyatiga ega bo'lib, iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga sezilarli hissa qo'shadi. Biroq, kichik biznes faoliyati ko'plab iqtisodiy va tashkiliy muammolar bilan ham bog'liq. Moliyaviy resurslarning cheklanganligi, bozor xavflari, raqobatning kuchayishi hamda bilim va tajriba yetishmasligi kichik biznes subyektlarining barqaror faoliyat yuritishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli kichik biznesning barqaror rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularni ilmiy asosda tahlil qilish dolzarb masala hisoblanadi. Mazkur maqolada kichik biznes faoliyatining barqaror rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy iqtisodiy omillar o'rganilib, ularning amaliy ahamiyati yoritiladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi kichik biznes subyektlari faoliyatini yanada samarali tashkil etish uchun ilmiy xulosalar va umumlashtirilgan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va tadqiqot metodlari. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish masalalari ko'plab mahalliy va xorijiy iqtisodchi olimlar tomonidan ilmiy tadqiq etilgan. Ilmiy adabiyotlarda kichik biznesning iqtisodiy o'sishdagi o'rni, bandlikni ta'minlashdagi ahamiyati hamda raqobat muhitini shakllantirishdagi roli keng yoritilgan. Ayrim tadqiqotlarda kichik biznes subyektlarining moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlari ularning barqaror faoliyat yuritishida asosiy omil sifatida ko'rib chiqilgan. Shuningdek, ilmiy manbalarda bozor infratuzilmasining rivojlanganlik darajasi, davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlash choralari

hamda institutsional muhitning sifat darajasi kichik biznes faoliyatiga bevosita ta'sir etishi ta'kidlanadi. Xorijiy tadqiqotlarda esa kichik biznes subyektlarining innovatsion faoliyati, boshqaruv tajribasi bilan marketing strategiyalarining ahamiyati alohida e'tirof etilganligini. Mahalliy tadqiqotlarda kichik biznesni rivojlantirishda hududiy omillar, tadbirkorlik muhitining qulayligi va kadrlar salohiyatiga e'tibor qaratilgan. Biroq mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kichik biznes faoliyatiga ta'sir etuvchi omillar ko'pincha alohida-alohida o'rganilgan bo'lib, ularning o'zaro bog'liqligi yetarli darajada yoritilmagan. Mazkur tadqiqotda tahliliy, taqqoslash bilan umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Shuningdek, kichik biznes faoliyatiga ta'sir etuvchi iqtisodiy omillarni tizimli baholash maqsadida jadval asosida guruhlash usuli qo'llanildi.

Asosiy qism Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichik biznes faoliyatining barqarorligi birinchi navbatda ichki va tashqi iqtisodiy omillarning o'zaro ta'siri bilan belgilanadi. Ichki omillarga korxona boshqaruvi sifati, moliyaviy rejalashtirish darajasi, tadbirkorning bilim va tajribasi kirs, tashqi omillar sifatida bozor muhiti, raqobat darajasi, davlat siyosati va makroiqtisodiy barqarorlikni ko'rsatish mumkin. Kichik biznes subyektlari ko'pincha moliyaviy resurslarning cheklanganligi sababli o'z faoliyatini kengaytirishda qiyinchiliklarga duch keladi. Aylanma mablag' yetishmasligi, kredit resurslariga kirishning murakkabligi va yuqori foiz stavkalari ularning investitsiya faolligini pasaytiradi. Shu bilan birga, moliyaviy savodxonlik darajasining pastligi mavjud resurslardan samarali foydalanishga to'sqinlik qiladi. Bozor sharoitlariga moslashish kichik biznesning barqaror rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Talab va taklifdagi o'zgarishlarga tezkor javob bera olgan, xaridor ehtiyojlarini to'g'ri baholagan kichik biznes subyektlari raqobat sharoitida o'z mavqeini mustahkamlash imkoniga ega bo'ladi. Bu jarayonda marketing faoliyati va mahsulot sifati alohida ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, davlat tomonidan yaratilayotgan qulay tadbirkorlik muhiti, soliq va bojxona imtiyozlari, maslahat va axborot xizmatlari kichik biznes rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu omillarning samarali uyg'unlashuvi kichik biznes faoliyatining barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

1-jadvaldagi

Kichik biznes rivojiga ta'sir etuvchi asosiy iqtisodiy omillar

Omillar	Ta'sir darajasi	Izoh
Moliyaviy resurslarga kirish	Yuqori	Investitsiya va aylanma mablag' yetishmasligi bilan bog'liq
Bozor muhiti	O'rtacha	Raqobat va talab o'zgarishlari ta'siri

Bilim va tajriba	Yuqori	Boshqaruv va rejalashtirish ko'nikmalari
Davlat qo'llab-quvvatlashi	O'rtacha	Imtiyozlar va dasturlar mavjudligi

Muhokama: O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichik biznes faoliyatining barqaror rivojlanishi birgina omil bilan emas, balki bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan iqtisodiy omillar majmui bilan belgilanadi. Asosiy qismda keltirilgan omillar kichik biznes subyektlari faoliyatida turli darajada namoyon bo'lib, ularning har biri alohida e'tiborni talab qiladi. Xususan, moliyaviy resurslarga cheklangan kirish imkoniyatlari kichik biznes subyektlarining kengayish va modernizatsiya jarayonlarini sekinlashtiradi. Bunday sharoitda tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligini oshirish va muqobil moliyalashtirish manbalaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, bozor sharoitlariga moslashish qobiliyati past bo'lgan kichik biznes subyektlari raqobat muhitida o'z faoliyatini davom ettirishda qiyinchiliklarga duch keladi. Davlat tomonidan ko'rsatilayotgan qo'llab-quvvatlash choralari kichik biznes rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatsa-da, ularning samaradorligi tadbirkorlarning ushbu imkoniyatlardan foydalanish darajasiga bog'liq. Shu sababli kichik biznesni rivojlantirishda iqtisodiy omillarni kompleks tarzda hisobga olish va ularning o'zaro ta'sirini kuchaytirish zarur.

Xulosa qilib aytganda, kichik biznes faoliyatining barqaror rivojlanishi ko'plab iqtisodiy omillarning o'zaro uyg'unligiga bog'liq bo'lib, ularni alohida-alohida emas, balki yagona tizim sifatida ko'rib chiqish zarur. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlari, bozor sharoitlariga moslashuvchanlik, tadbirkorlarning bilim va tajribasi hamda davlat tomonidan yaratilayotgan qulay muhit kichik biznes subyektlarining uzoq muddatli faoliyat yuritishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shuningdek, kichik biznesni rivojlantirish jarayonida faqat moliyaviy yordam bilan cheklanib qolmasdan, maslahat, axborot va o'quv xizmatlarini kengaytirish muhimdir. Bu esa tadbirkorlarning iqtisodiy qarorlarni asosli qabul qilishiga va mavjud resurslardan samarali foydalanishiga xizmat qiladi. Bozor talablarini chuqur o'rganish va ularga mos strategiyalarni ishlab chiqish kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshiradi. Mazkur maqolada keltirilgan ilmiy xulosalar kichik biznesni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan dasturlarni takomillashtirishda, shuningdek, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish bo'yicha amaliy qarorlar qabul qilishda foydalanilishi mumkin. Tadqiqot natijalari kelgusida kichik biznes sohasida olib boriladigan ilmiy izlanishlar uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish va iqtisodiyotni erkinlashtirish. – T.: O‘zbekiston, 2016.
2. Xodiev B.Yu. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiyoti. – T.: Iqtisodiyot, 2018.
3. Abdurahmonov Q.X. Bozor iqtisodiyoti sharoitida tadbirkorlikni rivojlantirish masalalari. – T.: Fan, 2017.
4. Murodov S.S. Kichik biznesni moliyalashtirishning zamonaviy mexanizmlari. – T.: Iqtisodiyot va ta’lim, 2019.
5. OECD. Small and Medium-sized Enterprises: Policy Framework and Development. – Paris, 2020.
6. World Bank. Doing Business Report. – Washington D.C., 2021.
7. Schumpeter J.A. The Theory of Economic Development. – Harvard University Press, 2017.
8. Drucker P.F. Innovation and Entrepreneurship. – New York: Harper Business, 2019.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishga oid qaror va farmonlari to‘plami. – T., 2022.
10. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari. – T., 2023.